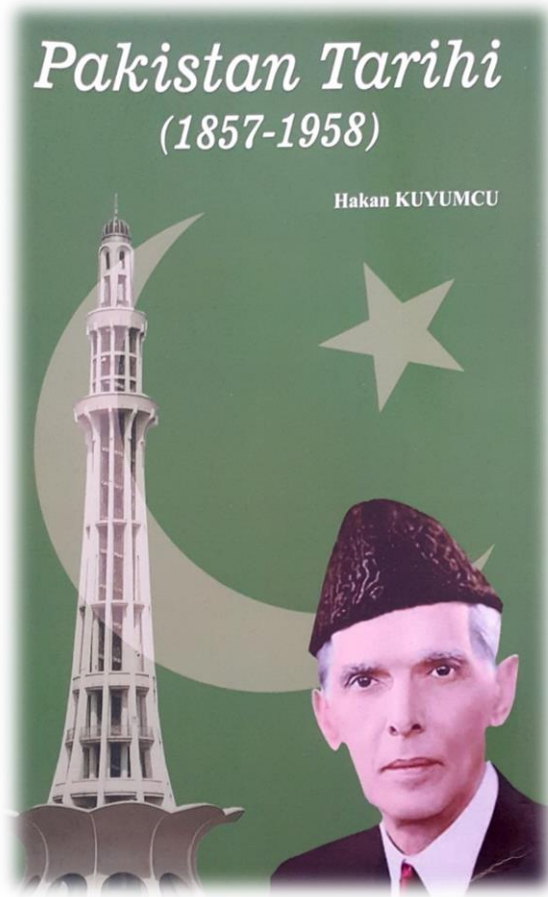

**Kuyumcu, H. (2018). *Pakistan Tarihi (1857-1958)*. Konya: Sage
Yayıncılık. 217 s., ISBN: 978-605-184-138-0**

Murat ARDIÇ*

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Urdu Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Hakan Kuyumcu'nun *Pakistan Tarihi (1857-1958)* adlı eseri, temeli Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar giden ve çok sağlam ikili ilişkilere dayanan Türk-Pakistan dostluğuna önemli bir katkı olarak dikkat çekmektedir. Ülkemizde Pakistan halkına duyulan sempatiye rağmen Pakistan tarihine dair hazırlanmış çalışmaların kısıtlı olduğu da dikkate alındığında Hakan Kuyumcu'nun eseri bir derece daha önemli hâle gelmektedir.

Eser; Ön söz ve Giriş kısımlarından sonra 1857 *Özgürlük Mücadelesi, Hindistan'da Siyasî Hareketlerin Doğuşu, İngiliz İdaresi Altında Siyasî Gelişmeler, Pakistan İdeolojisi: İki Ulus Kavramı ve Pakistan'ın Siyasî Devlet Yapılanması* başlıkları altında beş bölümden oluşmuştur. Kaynakça ve dizinden sonra *Pakistan'ın Siyasî Liderlerinin Kronoloji ile Pakistan'ın Önde Gelen Siyaset Adamları* başlıklı iki ek verilmiştir.

Türkiye ve Afganistan arasındaki dostluğu vurgulayarak başlayan *Ön Söz*

kısımının devamında Pakistan'ın ikiye ayrılma sürecinde Müslümanlar ile Gayrimüslimler arasındaki ayrışmayı hızlandıran gelişmelere ve ülkeye müdahil olan Birleşik Krallık'a değinilmiştir. Devamında Pakistan'ın unutulmaz lideri Muhammed Ali Cinnah ve önemli şair-

* Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-posta: m-ardic@hotmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-7511-8861>

Gönderim Tarihi: 27.02.2020
Kabul Tarihi: 31.03.2020

filozofu Muhammed İkbâl'den kısaca bahsedilmiştir. Ön sözde ayrıca Pakistan Tarihi'nin 1958'deki ilk sıkıyönetim ilanına kadar geçen sürecinin ele alındığı, sosyal ve ekonomik gelişmelerden ziyade siyasî olaylara detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Bugünkü Pakistan, Bangladeş ve Hindistan'ın bulunduğu coğrafyada otorite boşluğunun yaşandığı döneme senkronize olarak Arap Yarımadası'nda İslamiyet'in büyük bir güç olarak ortaya çıktığından bahsedilerek başlatılan *Giriş* kısmında Müslüman gemilerine saldıran bölge korsanlarından, Raca Dahir'in mağlup edilmesine kadar detaylı bilgiler ile Müslümanların bölgede hâkimiyet kurma süreci anlatılmıştır. Daha sonra *Kölemen*, *Hilci*, *Tuğluk*, *Seyyid* ve *Lodhi* hanedanlıklarından bahsedilmiştir. Müslümanların Bengal'de hâkimiyet kurması sonrası kültürel alanda meydana gelen gelişmelere değinilmiş; *Sindh* ve *Multan*'ın fetihlerinden sonra bölgede Müslüman bir devletin kuruluş süreci anlatılmıştır. Devamında Babür Devleti'nin kuruluşundan İslam'ın etkisiyle Hinduizm'de yaşanan reform hareketlerine; Müslümanların özgürlük mücadelesinden İngiltere'nin bölgede kurduğu nüfuza kadar genel bir kompozisyona yer verilmiştir.

1857 *Özgürlük Mücadelesi* başlıklı ilk bölümde İngilizlerin bölgede emperyal amaçlarla giriştiği misyonerlik faaliyetleri ve *Doğu Hindistan Ticaret Şirketi* anlatılarak giriş yapılmış, Hindistanlıların bölgedeki İngiliz faaliyetlerinden rahatsızlık duymaya başlamasına ve *Bağımsızlık Savaşı*'na değinilmiştir. Birinci bölümün sonunda ise *Aligarh Hareketi* ile *Dârû'l Ulûm*, *Encümân-ı Himâyet-i İslâm* ve *Nedvetü'l Ulemâ* gibi Aligarh Hareket'e karşıt olan dernekler anlatılmıştır.

İkinci bölümde *Hindistan Ulusal Kongresi* ve sonrası Hint milliyetçiliğinin yükselişi ile Hindistan'daki siyasi hareketlerin doğuşu ve Bengal'in bölünüşü konuları detaylı şekilde ele alınmış ve konular yer yer küçük haritalarla da desteklenmiştir. Bölümün sonunda *Şimla Heyeti*'nden ve Müslümanların siyasetteki etkinliklerinin artışına ve *Tüm Hindistan Müslüman Birliği*'ne değinilmiştir.

Üçüncü bölüm, İngiliz idaresi altında yaşanan siyasi gelişmelere ayrılmıştır. 1909 *Hindistan Hükûmet Yasası*, *Laknov Paktı* ve 1919 *Hindistan Hükûmet Yasası*'nın maddelerine yer verilen bölümde *Hilâfet* ve *Hicret* hareketleriyle beş maddeli Delhi Müslüman önerileri işlenmiştir. Devamında *Simon Heyeti* ile *Nehru Raporu* detaylı şekilde açıklanmış ve *Bütün Müslüman Partiler Konferansı*'na, katılımcıların değerlendirmelerine ve tespitlerine yer verilmiştir. Muhammed Ali Cinnah'ın Nehru Raporu'na cevap niteliğindeki *14 Madde*'si de bu bölümde anlatılmış, Muhammed İkbâl'in 30 Aralık 1930'da Bütün Hindistan Müslüman Kongresi vesilesiyle Allahabad'daki söylevine de değinilmiştir. Bölüm sonunda *Yuvarlak Masa Toplantıları* ve 1935 *Hindistan Hükûmet Kanunu* anlatıldıktan sonra eyalet seçimleri ile eyalet hükûmetlerinin oluşturulmasına yer verilmiştir.

Pakistan İdeolojisi: İki Ulus Kavramı başlıklı dördüncü bölüm, 1937'de eyalet hükûmetlerinin oluşumu sonrası ortaya çıkan durumun *Pakistan İdeolojisi*'ni yani bir devlet olma hareketini zorunlu kıldığı gerçeğini ortaya koyarak başlamıştır. 1940'a gelindiğinde ise *Haksar Trajedisi*, *Tüm Hint Müslümanları Birliği Toplantısı*'nı zora sokmuşsa da Mart 1940'ta yaklaşık yüz bin kişi önünde Cinnah; Hindular ile Müslümanların iki farklı din felsefesine, sosyal geleneklere, edebiyata ve farklı hayat görüşlerine sahip olduklarını ifade etmiş ve ayrılma arzusunu vurgulamıştır. Bölümde Müslümanların, İngilizlerin önerdiği federal devlet yapısından vazgeçtiği ve artık Cinnah'ın önerdiği *Bağımsız Pakistan* arzusu için bu konuşma sonrası harekete geçtikleri anlatılmıştır. *Lahor Önergisi* veya *Pakistan Kararı* olarak teklif edilen ve bölünmeyi esas alarak bağımsız Pakistan'ı kurmayı hedefleyen önerinin, Müslümanların önde gelen liderleri tarafından da desteklendiğine yer verilmiştir. 1941 ve 1942'de bu defa Birleşik Krallık, bölgede nüfuzunu tesis etme adına her iki grubu da memnun etmek için girişimlere

başlamış ve Mart 1942’de Sir Richard Stafford Cripps, bölgeye gönderilmiştir. 8 Ağustos 1942’de başlatılan “Hindistan’ı Terket Hareketi” sonrası Müslümanlar ile Hindular arasındaki sorunları durdurma amaçlı *Gandhi-Cinnah Görüşmesi*’nin gerçekleştiği ve Cripps’in önerisinin küçümsendiği eklenmiştir. Toplanan *Şimla Konferansı*’nın başarısız olduğunun vurgulandığı bölümün sonunda Cinnah’ın Müslümanların seçim manifestosunu yayınladığına, 1945-46 Genel Seçimleri sonrası oluşan kabine dağılımına ve *Üç Haziran Planı*’na yer verilmiştir.

Beşinci ve son bölümde ise *Pakistan’ın İlk Siyasî Devlet Yapılanması* başlığıyla kabine çalışmalarına, *I. Kurucu Meclis’e, İlk Geçici Anayasa’ya, Hedef Tezkeresi’ne*, temel ilkeler komitesi ara ve ana raporları ile *Ravalpindi Planı’na, II. Kurucu Meclis’e* ayrılmıştır. Bölüm sonunda ise temeli 1935 Anayasası’na dayanan 1956 Anayasası’na yer verilmiş ve ilgili anayasanın ana özellikleri maddeler hâlinde sıralanmıştır.

Eserin gerek ön gerekse arka kapağında oldukça önemli detaylar göze çarpmaktadır. Pakistan Bayrağı’nın arka planda kullanıldığı ön kapakta hayatını, 1920’den sonra Birleşik Krallık ve Kongre Partisi’ne karşı mücadele ederek geçiren ve 1948’de hayalini kurduğu bağımsız Pakistan’da hayata gözlerini yuman Büyük Lider Muhammed Ali Cinnah ile *Minare Pakistan* olarak bilinen Pakistan millî anıtının fotoğraflarına yer verilmiştir. Arka kapakta ise yine Pakistan Bayrağı üzerinde Pakistan Millî Marşı bulunmaktadır.

